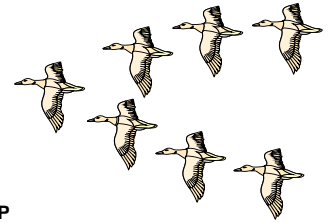

In vogelvlucht

MEDEDELINGENBLAD VAN DE VOGELWERK GROEP VAN HET HOESCHEWAARDS LANDSCHAP

NUMMER 37, OKTOBER 2017

INHOUDSOPGAVE

Artikelen

Bijzondere vogelwaarnemingen 2016 – <i>Menno Korbijn</i>	3
Pestvogels, pestvogels..! – <i>Gerard Ouweneel</i>	5
Opmerkelijke ontdekkingen bij de huiszwaluwtekening – <i>Joke Boerlage</i>	6
Dwergarend over Beyerland – <i>Bert-Jan Luijendijk</i>	7
Dwergarend trekt over de Hoeksche Waard – <i>Arie en Leen van der Linden</i>	8
Grauwe kiekendief bijna drie weken in Oudeland – <i>Gerard Ouweneel</i>	9
Vogelcursus „Vogels van de Hoeksche Waard – <i>Marianne van der Waal</i>	10
Heeft Rotterdam iets met mussen? – <i>Gerard Ouweneel</i>	11
Examen noodzakelijk voor verkrijgen ringvergunning – <i>Ruud Polderman</i>	14
Bloedstollend – <i>Janus Verkerk</i>	16
Bonapartes strandloper aan monding Spui – <i>Bert-Jan Luijendijk en Martin Prins</i>	17
Dordtse vogeldagen van 80 jaar geleden – <i>Gerard Ouweneel</i>	19
Recensie „Biesbosch-vogels“ van Gerard Ouweneel – <i>Martin Benard</i>	22
Witte kwikstaarten en zonnecollectoren – <i>Gerard Ouweneel</i>	23
Ruim 1500 paren zwartkopmeeuwen op de Ventjagersplaten – <i>Gerard Ouweneel</i>	23
Inventarisatie Esscheplaat 2017 – <i>Peter de Barse</i>	24
Inventarisatie Hoogezandse en Oosterse Bekade Gorzen 2017 – <i>Hans Westerlaken</i>	26
Verslag VWG-bijeenkomst d.d. 30 maart 2017 – <i>Peter de Barse</i>	28

Bijlagen

Broedvogels Hoogezandse Gorzen	bijlage A
--------------------------------	-----------

Foto voorkant

Purperreiger – <i>Han Benard</i>

Bijzondere Vogelwaarnemingen 2016

Menno Korbijn

Hieronder een overzicht van de meest opvallende zaken op vogelgebied in 2016.

Een groep van 4 Wilde zwanen werd vanaf het begin van het jaar regelmatig gezien in het noordelijk gedeelte van het Oudeland van Strijen. Daarnaast was nog een solitaire overwinteraar aanwezig op een opmerkelijke plek want deze vogel zat dicht bij de drukke provinciale weg ter thv Heinenoord waar de vogel het toch nog tot eind februari uithield.

Ook de vaste overzomeraar op Tiengemeten was er weer, deze vogel werd in augustus en september opgemerkt.

Vanaf december was er weer een groepje van 3 aanwezig in rondom Oudeland Noord.

Kleine zwanen worden het meest overvliegend gezien en alleen op 27 februari werd er een wat grotere groep van 24 aan de grond gezien in de Oosters bekade Gorzen (NGa). Een enkele keer werd er nog een klein familiegroepje aan de grond gezien.

Dwergganzen werden in het begin van het jaar met ongeveer 30 vogels als hoogste aantal, al valt het vaak niet mee om ze allemaal te zien natuurlijk op de vaste plekken in het Oudeland waarvan de laatste rond half maart gezien werden.

Vanaf eind september waren de eersten weer terug en de aantallen waren voor deze tweede winterperiode wat hoger: op 12 december werden er 43 Dwergganzen geteld (AvdL, LvdL).

In de hele winterse periode werden in hetzelfde Oudeland van Strijen regelmatig 1 of 2

Roodhalsganzen vastgesteld.

Daarnaast werden af en toe leuke ganzensoorten voor de regio gezien zoals een Rotgans of een enkele keer een Kleine Rietgans.

Op wat toch door de jaren heen vaste plekken zijn gebleken voor deze soort werden in het voorjaar Krooneenden gezien (APL en Tiengemeten)

Toppereenden werd gezien in maart op het Hollands Diep ter hoogte van het Hoogezandse Gorzen (16/03 DvS).

Een onvolwassen Kwak was vanaf eind augustus aanwezig op de Escheplaat en liet zich goed zien bij het trekpontje.

Een Koereiger deed vanaf 28/10 t/m 5/11 zijn naam eer aan in polder het Groot Koninkrijk (HWe)

Visarenden werden in 2016 in de te verwachte periode op de bekende plekken gezien wat de waarnemingen niet minder mooi maakt natuurlijk.

Een mooi doortrekiekje van Zwarte Wouwen was waarneembaar in de eerste helft van mei toen er met oostenwind aardig wat gezien werden. Fraai was natuurlijk 2 Zwarte Wouwen aan de grond in Polder Groot Cromstrijen op 5 mei (RLe).

Een Grauwe Kiekendief en zeker een mannetje is een buitenkans en was van 13 t/m 14 augustus te vinden in de Eendrachtpolder. (MPr)

Een solo Kraanvogel was vanaf half oktober eerst te vinden op Tiengemeten en later in het Oudeland van Strijen tot het einde van deze maand.

De tellers in het Oudeland werden met de novembertelling (12/11) verast met een mooie groep van 5 Kraanvogels.

Steltkluten werden o.a. gezien in de Oosters Bekade Gorzen (3exx. op 22/04 AvdL, LvdL) daarnaast werden er weer 3 gezien in de APL op 6 mei (ALe), bijna alle andere waarnemingen van Steltkluten komen van Tiengemeten waar tot eind december een Steltkluut bleef hangen en uiteindelijk ook overwinterd heeft.

Morinelplevieren werden twee keer waargenomen: op 03/05 in polder Oude Korendijk 1 vogel (MPr) en op 11/05 in het Oudeland van Strijen een groep van 5 stuks (MKo).

Bijzonder was ook een overwinterende Zomertortel bij Strijensas die vanaf Nieuwjaarsdag t/m 22 maart gezien werd. Het was ook gelijk de enige Zomertortel voor heel 2016.

Een Grauwe Klauwier is natuurlijk een ontzettende buitenkans in de Hoekse Waard en werd gezien in de Staart bij Oud Beijerland op 19/06 (PRo) en ook nog eens fraai op de foto gezet.

Een andere Klauwierensoort die we zeker de laatste jaren vaker te zien krijgen is natuurlijk de Klapekster die ook al een voorkeur had voor het gebied de Staart in 2016, hier verbleef al een Klapekster vanaf eind 2015 en werd voor het laatst gezien op 17/03. Andere Klapeksters in 2016

waren 1 vogel in de Buttervlietpolder op 17/10 (WWe) en een overwinteraar op Tiengemeten voor het eerst gemeld op 11/11 (RBu).

Bonte Kraaien zijn eerst een beetje onopvallend vanaf de jaren 90 al behoorlijk schaars geworden. De laatste jaren was de zeldzaamheid natuurlijk al bekend en daarom was helemaal leuk dat er weer eens een Bonte Kraai gezien werd en ook nog eens in een ongebruikelijk periode: op 25 juli in Polder Zuid Beijerland (BRi) en de dag erna zat de vogel in Numanspolder West.

Dit was gelijk de laatste waarnemingsdatum. Kort hiervoor was een Bonte Kraai gezien op Flakkee en zal gezien de huidige zeldzaamheid om dezelfde gaan dus blijkbaar hield deze Bonte Kraai een ruim gebied aan.

Begin november was er landelijk toch wel aardige binnenkomst van Pestvogels en was er korstondig een groepje aanwezig in Maasdam op 8/11 (GOu).

Waarnemingen van Fluiters zijn zeker het vermelden waard: op de Esseplaat werd 2 keer een Fluiter opgemerkt. (23/04 HBe en 05/05 MKo) Daarnaast was eveneens op 5 mei nog een zingende Fluiter aanwezig in Strijen dorp (LVe).

Bladkoningen werden dit jaar 3 keer gevonden, 1 vanaf de telpost in de Buttervlietpolder op 25/09 (HWe, MKo), 27/09 Hoogezandsche Gorzen (HBe) en 2 stuks op het Numansgors (08/10 MPr) en deze waren de dag erna ook nog aanwezig.

Grote Karekiet werd ook in 2016 alweer gezien en nu op 2 plaatsen de eerste (ook landelijk) in de Buttervlietpolder op 29/04 (AvdL, LvdL) en deze bleef tot in elk geval t/m 12/06 aanwezig. Nummer twee zat in Groot Koninkrijk en werd voor het eerst gehoord op 10 mei (SEI) en voor het laatste op 14 juni.

Een spectaculaire waarneming van een Citroenkwikstaart in de APL bleef beperkt tot 1 gelukkige waarnemer. (04/23 RPo) Onder slechte weersomstandigheden met harde wind en koud voor de tijd voor het jaar kon de vogel niet meer worden teruggevonden.

Een IJsgors in het Oudeland van Strijen kon met een beetje geluk worden gezien vanaf de Vlaamse Weg. De vogel werd gezien vanaf 13/11 t/m 03/12.

Grote karekiet (Han Benard)

Pestvogels, pestvogels...!

Gerard Ouweneel

That was the year that was schreef het eerbiedwaardige *British Birds* in haar slotnummer van de jaargang van 2016, de 109^e. De aanhoudende oostelijke stroming in het najaar had een indrukwekkend aantal ornithologische delicatessen naar West-Europa, naar Engeland en dus ook naar onze natie gevoerd. Daarbij kwam ook een bovenmodale hoeveelheid pestvogels naar het zuiden afzakken. Een paar deden zelfs Plan Oost in Maasdam aan, hetgeen er tot enige heisa onder de bewoners leidde. Hier het verhaal.

Toen in de namiddag van 8 november de telefoon ging, probeerde ik net tot enig bureauwerk te komen. Het was huisvriendin Beatrijs. Achterover leunend om met haar een ontspannen gesprek aan te gaan, zag ik in de top van de aardig uit de kluiten gewassen berk schuin tegenover vier, vijf vogels neerstrijken. Met een routinegebaar richtte ik de immer onder handbereik gereedliggende Zeiss, zag wat het waren, waarna ik het telefoongesprek abrupt onderbrak door „pestvogels, pestvogels“ in de hoorn te roepen, naar ik vrees met behoorlijke stemverheffing.

Beatrijs, die toch behoorlijk op de hoogte is van de heersende vogelmores aan de Lijster, stond aardig paf. Ze meende een zodanige omslag in de vogeladoratie te bespeuren dat ik die schepsels was gaan verfoeien. Als een soort hulpverleenster a la Florence Nightingale zei ze dan ook „ik kom naar jullie toe“ en legde op.

Met dezelfde stemverheffing riep ik „pestvogels“ naar Els beneden en dat Beatrijs onderweg was. Daarna nam ik de tijd om *Bombycilla garulus* aan de overkant op me te laten inwerken en ze in te brengen op de waarnemingsite. De vogels startten met een pendeldienst naar een eveneens tegenover staande vruchtdragende conifeer, in het bijzonder naar diens blauwe bessen. Het speet me dat aan de overkant niemand thuis was, want graag had ik Dick en diens charmante overbuurvrouw Ingrid omstandig de pestvogels in hun tuin aangewezen.

De pestvogels, het tijdstip en de entree van Beatrijs die ik wel een uitleg was verschuldigd, gaven ruim voldoende alibi voor de inname van enig distillaat. Niet voor lang want de gebroeders Van der Linden traden de voortuin binnen. Mij was tot dien onbekend dat de Silicon Valley snuffes waarvan anno heden vogelaars zich bedienen al zo ver gaan dat op www.waarneming.nl ingebrachte meldingen direct af te lezen zijn op meegevoerde iPhones. Zo ook bij Arie en Leen. Als vaak bevonden ze zich in het nabije Oude Land van Strijen, waar ze die middag bezig waren een los in het reservaat rondlopende hond te verwijderen. De melding „pestvogel in Maasdam“ was voldoende om zich naar de Lijster te spoeden. Ik gaf aan waar te kijken, waarna ze er direct vier in het vizier kregen – dat kan je wel aan Leen en Arie overlaten. Al gauw arriveerde Dick van Houwelingen en kwamen de eerste burens naar buiten. Het samenzijn kreeg iets van een o ploopje. Dat was pas het begin.

De pestvogelmelding werd ook door Hans geregistreerd. Deze was ergens tussen Maasdam en 's Gravendeel met zijn Caroline aan het joggen. Bij hem maken de iPhone en de verrekijker standaard deel uit van het hardlooptenuue. Al joggend maakten ze rechtsomkeer richting Maasdam en deden er nog een schepje bovenop. Via een achterpad kwamen de twee Plan Oost binnengeijld. Aan de rand van dat brave wijkje, amper vijftig meter van onze woning, gebeurde het. Uit een met dicht blad toegeruste boom die nog aan zijn najaarsstriptease moest beginnen, hoorde Hans driemaal de onmiskenbare roep van een Humes bladkoning, een van de Aziatische broedvogels die najaar 2016 in een ook voor die soort onwaarschijnlijk groot aantal acte de présence gaf in West-Europa. Hans bracht die Humes subiet in op de waarnemingsite. Toen waren de rapen gaar.

Alsof velen op een zeldzaamheidsmelding wachtten om uit te rukken (en misschien is dat ook het geval!) stroomde de Lijster in korte tijd aardig vol. Een mij onbekende vogelaar bekende dat hij, op weg naar huis, juist in de Heinenoordtunnel de Humes-melding had ontvangen en toen direct was afgeslagen richting Maasdam. Allen stonden in een allengs groeiende kring de boom in te turen en/of aan de oorschelpen te friemelen om deze in een gunstige opvangstand te manoeuvreren. Bij die laatste categorie behoorde ik, mij bewust wordend dat de pestvogels er niet meer aan te pas zouden komen. Nadat Dick nog net het derde roepje had kunnen registeren, liet de Humes zich niet meer horen. Wel goudhaan, vuurgoudhaan, boomkruiper en mezen, dus een hele birdparty.

In een straat waarin zelden iets gebeurt, ontging de samenscholing de bewoners natuurlijk niet. Enkelen kwamen poolshoogte nemen, waarbij ik meende ze te zien denken „zeker Ouweneel weer met zijn vogels“. Ik begon aan een te wijldlopieg betoog over oostelijke stromingen, de oorsprong van de

naam pestvogels, het waarschuwingssysteem voor bijzondere soorten en over een Humes bladkoning". Daarna ging het gesprek over op het spijtige feit dat de ransuilen van vorig jaar de gepasseerde zomer verstek hadden laten gaan. Deze hadden toen twijfelloos bijgedragen aan de gemeenschapszin onder de buurtbewoners.

Parallel aan de invallende avond nam de samenscholing in omvang af. Pestvogels noch de Humes werden opnieuw gesignaleerd. Wel was er de volgende ochtend in Plan Oost een sterk verhoogde patrouilleactiviteit van vogelaars te bespeuren. Sander Elzerman registreerde nog één pestvogel. Die Humes was trouwens niet voor mij weggelegd en dus ook niet voor mijn Jaarrond Tuintelling.

Uit de in 2018 te verschijnen verhalenbundel "*Ik moet de horizon om me heen zien*".

Opmerkelijke ontdekkingen bij de Huiszwaluwtelling

Joke Boerlage

Op 12 juli gingen Ronald in 't Veld, Dick van Houwelingen en ik op pad voor de jaarlijkse Huiszwaluwtelling. De resultaten waren redelijk goed, hoewel iets minder dan vorig jaar.

Behalve op een groot boerenbedrijf in de Mariapolder, daar vonden we meer nesten dan anders. En we vonden niet alleen méér nesten, ze zaten ook op de meest vreemde plekken.

Zoals bovenop rails van deuren, of een nest als een platte pannenkoek tussen een dakgoot en een tl-buis. Het meest opmerkelijk waren nesten tussen de golven van damwand-profielplaten.

We konden onze ogen bijna niet geloven toen we de jongen in de ruimte tussen die ijzeren platen zagen zitten.

We vroegen ons natuurlijk af waarom kiezen zwaluwen voor zo'n plek? Is dat uit nood geboren of is het gewoon een slimme aanpassing aan de omstandigheden.

Wij hebben er vooralsnog geen antwoord op. Maar het maakt het wel spannend: wie weet wat we volgend jaar vinden.....

Dwergarend over Beyerland

Bert-Jan Luijendijk

Het is een soort automatisme dat bijna iedere vogelaar denk ik wel herkent: je bent bezig in je tuin en ondertussen scan je bij tijd en wijle met één oog de lucht af; op zoek naar een roofvogel. Zo moet het ongeveer ook zijn gegaan toen ik op 10 juni 2017 mijn achtertuin fatsoeneerde aan de Anemoonstraat te Oud-Beijerland.

Rond 13.45 merk ik met mijn blote oog aan het noordoostelijk deel van de (blauwe) hemel een middelgrote roofvogel op, die op middelbare hoogte in zuidzuidwestelijke richting afglijdt. Het scherpe contrast tussen de lichte ondervleugeldekveren en de zeer donkere hand- en armpennen valt ook zonder verrekijker meteen op. Gealarmeerd vraag ik eega Carla met gezwinde spoed mijn foto toestel en verrekijker te halen, wat mij intussen in de gelegenheid stelt de wel erg verdachte roofvogel in de smiezen te houden.

De roofvogel koerst recht op mij af en vliegt op het moment dat de camera arriveert al boven mij. Omdat ik vermoed met een lichte fase Dwergarend van doen te hebben, besteed ik de rest van de waarnemingsduur (van in totaal 1 tot 2 minuten) aan het fotografisch documenteren van de roofvogel.

In een poging de arend op een zuidelijker punt te onderscheppen, meteen de auto ingesprongen en na een Parijs-esque uitparkeeractie naar het zuiden gespoed - het informeren van de eigenaar van de licht gedupeerde buurauto (toen) zonder gêne aan mijn vrouw overlatend. Vergeefse haast naar later bleek; Martin en Floris Prins en ondergetekende konden de vogel in de daaropvolgende anderhalf uur helaas niet meer terugvinden.

De op foto's zichtbare rechthoekig uitgesneden staart, de zesvingerige handvleugel, de doorschijnende P3 en P4, de donkere bases van de hand- en armpennen en het sterke contrast tussen de crèmewitte ondervleugeldekveren (inclusief hand) en de donkere hand- en armpennenbases sluiten iedere roofvogel uit, behalve een lichte fase Dwergarend. De beschrijving en de foto's zijn ingediend bij de CDNA en de Beijerlandse vogel is onlangs aanvaard als de dertigste Dwergarend van Nederland.

De dichtstbijzijnde broedgebieden van de Dwergarend zijn gelegen in Noord-Frankrijk. Daarvandaan strekken de broedgebieden zich in zuidelijke richting uit tot in Noordwest-Afrika. De arend is als broedvogel daarnaast te vinden in het oosten en zuidoosten van Europa, alsook in bepaalde delen van Azië. De overwinteringsgebieden bevinden zich voor het Europese deel van de populatie voornamelijk in transequatoriaal Afrika, terwijl Aziatische broedvogels vooral winterkwartier maken op het Indisch schiereiland.

De eerste voldoende gedocumenteerde Dwergarend deed 25 jaar geleden ons land aan. Sindsdien zijn (tot en met 2017) 30 gevallen aanvaard. Het jaar 2017 gaat met 4 aanvaarde gevallen de boeken in als het beste jaar ooit, hoewel niet uit te sluiten is dat hierin dubbeltellingen zijn begrepen. In 28 van de 30 gevallen ging het om overvliegende exemplaren; slechts twee gevallen verbleven langere tijd op één locatie.

In Zuid-Holland is de soort nog steeds een erg zeldzame verschijning, met één eerder aanvaard geval te Alphen aan den Rijn. Voor de Hoeksche Waard vormt deze Dwergarend daarmee een nieuwe soort.

Dwergarend trekt over de Hoeksche Waard

Arie en Leen van der Linden

Zaterdag 10 juni bezochten wij in de middag de Hellegatsplaten, waar langs het pad naar de vogelkijkhut “de Kluut” een Roodmus werd gemeld. Ook zong er nogal eens een Spotvogel. Beide vogels zouden een leuke aanvulling zijn op onze jaarlijst waarop de aanvullingen dit jaar nogal eens stokten. De Roodmus werd, mede door zijn zang, redelijk vlot gevonden. Hij deed zijn naam niet geheel eer aan, het rood ontbrak! Zeker nog een jong mannetje. Later werd ook de Spotvogel, die wat meer tijd kostte, gevonden langs het pad naar de hut. Omdat het mooi weer en nog vroeg in de middag was bezochten wij op de terugweg de Oosterse Bekade Gorzen bij Numansdorp. Veel was er, zittend op het bekende bankje eigenlijk niet te zien. Maar na enige tijd ontdekte Leen, om ongeveer 15:00 uur, een roofvogel die die toch spannend overkwam. De vogel vloog toen vanaf het Hollandsch diep ten oosten van ons noordwaarts richting de Torenstee polder op ca 700 meterafstand. Kort verdween hij ook nog even achter de bomenrij langs de kade van het gebied maar draaide gelukkig toch weer terug. De onderzijde was helaas niet echt te zien te krijgen in de telescoop maar het overige silhouet zorgde toch voor wat consternatie. Het had het formaat van een stevige Buizerd met duidelijk opvallende vingers. Over de bovenkant van de vleugels was een lichte band te zien en ook viel een witte rand op aan het begin van de staart. Opvallend was ook de lichte vlek tussen de hand- en armpennen aan de achterzijde van de vleugels. Uiteindelijk verdween de vogel richting oost – zuidoost ons nog steeds met vragen achterlatend. Later die dag werden thuis de vogelgidsen er bij gehaald en na wat speurwerk bleef over dat het een Dwergarend was geweest. Deze conclusie werd extra bevestigd toen wij daarna op Waarnemingen.nl de melding met foto van een om 13:42 uur overvliegende Dwergarend bij Oud-Beijerland zagen van Bert-Jan Lujendijk. Dat was ruim een uur voor onze zeer verrassende waarneming!

Terug zoekend bij Waarnemingen.nl zagen wij behalve deze waarneming 3 meldingen dit jaar van een Dwergarend: op 30 april boven het Zuidlaardermeer gebied, op 14 mei de Brobbelbies, Maashorst en op 17 mei Texel, mogelijk dezelfde?. Het blijkt dat zo’n vogel toch vrij onopvallend een rondje over Nederland kan maken. In totaal zijn tot op heden 28 gevallen geaccepteerd van deze arend, het 1^e daarvan was in 1992.

Dwergarend, Oud-Beijerland 10 juni 2017(Bert-Jan Lujendijk)

Grauwe Kiekendief bijna drie weken in Oude Land van Strijen

Gerard Ouweneel

Dat de eerstejaars Grauwe Kiekendief die Menno Korbijn op 27 augustus jl. in het Oude Land Midden ontdekte er ruim drie weken bleef is veelzeggend en had waarschijnlijk te maken met gunstige voedselomstandigheden. Daarover zo meteen meer.

Blijkens de waarnemingenrubriek trok de vogel aanvankelijk weinig bekijks. Dat verbaast in die zin dat een Grauwe Kiekendief in onze streek geenszins een alledaagse verschijning is. Met uitzondering van Noordoost-Groningen geldt dat trouwens voor heel Nederland. Ik vermoed dat indien de Hoekschewaardse streeklijst-specialisten aan het turven gaan, ze hooguit op enkele tientallen waargenomen individuen in de HW komen. Ruim zestig jaar geleden, in 1955, nam ik ze in het broedseizoen waar op de Korendijksche Slikken en eind jaren zeventig hield een paartje twee zomers achter elkaar territorium op de Beninger Slikken. Gert Huijzers nam deze vogels toen nogal eens waar aan de HW kant van de Spuimond. Roofvogelspecialisten nemen aan dat vóór WOII de Grauwe Kiekendief na de Torenvalk de talrijkste broedende roofvogel in Nederland was. Met minder dan tien paren was hij rond 1990 nagenoeg uit het land verdwenen. Dat de soort nog/weer broedvogel is, danken we ongetwijfeld aan Ben Koks en zijn Werkgroep Grauwe Kiekendief.

Ik heb op 3 september de vogel een poos geobserveerd. Deze joeg toen boven het net gemaaid perceel gras aan de westzijde van hoek Vlaamse Weg met de Molenweg, waarbij hij consequent de rijtjes bijengeschoven maaisels volgde. Volgens de waarnemingenrubriek vertoonde de vogel later vooral voorkeur voor het Oude land Zuid. Bij die rubriek waren soms foto's toegevoegd, foto's die bevestigden dat het om een eerste najaarsvogel ging. Een van de foto's, gemaakt door Daan van der Groef van Goeree-Overflakkee, werd door de maker gepresenteerd als eentje van een Steppekiekendief. Ook al omdat ik de afgelopen zomer zo gebenedijd was getuige te kunnen zijn van het Groninger steppekiekenspektakel nam ik me voor die foto's van Daan nauwkeurig te bestuderen. Toen ik er 's avonds voor ging zitten was de waarneming plus foto verwijderd.

Dat de voedselomstandigheden uitermate gunstig waren bleek ook uit de bovenmodale aantallen Grote Zilverreigers, Buizerds en Torenvalken. Het begon al met een vroege Blauwe Kiekendief, een volwassen vrouw, op 9 augustus die prompt een paar dagen bleef hangen. De door het Oude Land gevolgde route op 3 september leverde 20+ Grote Zilverreigers en 16 Torenvalken op. Op 9 september was dat aantal Grote Zilverreigers alleen al in het Oude Land Zuid present. Een op 22 september gevolgde route was goed voor 22 Torenvalken en 15 tot 20 Buizerds waarvan 7 op één perceel. Deze tellingen betroffen alleen de vogels langs de route. Wellicht had een uitputtende telling recordaantallen kunnen opleveren. Daarom was het jammer dat het niet gekomen is van de half-september Sovontelling. Blijkens de waarnemingenrubriek ging de vogel pas in de tweede helft van zijn verblijfsperiode meer bekijks trekken.

Degene die tot in de details op de hoogte willen zijn van het spectaculaire broedgeval van de Steppekiekendieven in Groningen in de afgelopen zomer doen er goed aan de Nieuwsbrief van de Werkgroep Grauwe Kiekendief 11^e jaargang nummer 2 van september 2017 te raadplegen.

Gerard met juv. Grauwe Kiekendief (Griet Nuis)

Vogelcursus ‘Vogels van de Hoeksche Waard’

Marianne van der Waal

In de vorige IVV werd al aangekondigd dat er op verzoek van HWL een Vogelcursus voor beginners gegeven zou worden. In mei is deze gestart en inmiddels al bijna afgerond. Op het moment dat ik dit schrijf staat er nog 1 theorieavond en 1 excursie op het programma.

Het is altijd afwachten hoe zo’n cursus verloopt en vooral hoe geïnteresseerd de deelnemers zijn. De interesse bij deze groep (van 30!) is hartverwarmend. Wij: Janus, Peter, Remco en ik worden steeds weer verrast door de betrokkenheid en het enthousiasme van de cursisten.

De excursies in het voorjaar waren alle drie een groot succes. Alles werkte mee, ten eerste het weer maar zeker ook de vogels. Praktisch alle vogels die in de lessen besproken waren lieten zich tijdens de excursies zien.

We doen veel per mail en dat resulteert in vele mailtjes over en weer van waarnemingen van vogels die in de cursus behandeld zijn. Ook de excursies worden goed bezocht en een aantal deelnemers heeft inmiddels betere kijkers aangeschaft en gaat ook zelf op pad. Ook daar krijgen we mailtjes over als ze vogels tegenkomen die ze niet kunnen plaatsen of juist om trots te melden dat ze weer iets gespot hebben, soms met foto’s als bewijs.

De leeftijd van de cursisten varieert, net als de voorkennis. Sommige hebben een behoorlijke basiskennis en voor anderen is alles nieuw. Het geeft ons veel voldoening om met zo’n fijne groep te werken en te ervaren dat onze inzet erg gewaardeerd wordt. We hopen dat er mensen bij zijn die zich aansluiten bij de VWG en zich gaan inzetten voor de bescherming van vogels en natuur in de HW. Daar doen we het tenslotte voor.

Heeft Rotterdam iets met mussen?

Gerard Ouweneel

Destijds rustte ons Natuurhistorisch niet eer ze het lijkje van de wereldberoemde dominomus in huis had. Als dan ook de directeur van dat museum zich verdiept in de klote van *Passer domesticus* en een nauw met het Natuurhistorisch verbonden medewerker een biografie over de huismus schrijft, dan is het zonneklaar dat het museum iets met mussen heeft. Een paar jaar terug kwam het dan ook tot een heuse mussententoonstelling.

Geldt die populariteit van de mus voor heel Rotterdam? Gelet op het nonsens karakter van de stad en het door zijn inwoners omarmde adagium „doe maar gewoon dan doe je al gek genoeg“ is een zekere binding met de huismus wel te plaatsen. In Rotterdam geen verheven stadsoort als de ooievaar waarmee Den Haag zich presenteert. Neen, Rotterdam gaat voor de mus en daarmee basta. In de stad was in het verleden niet altijd applaus voor de huismus. In het bijna negentig jaar geleden verschenen boekje over de gewonere vogels in en om Rotterdam komt *domesticus* vanzelfsprekend aan bod. De auteur C.M. Plomp trekt aardig van leer. Ik citeer. Houdt u vast:

Verwenst, vervloekt zelfs, en alleen uit onkunde vriendelijk ingehaald. Ze maken het er dan ook naar. Laten we eens nagaan, wat zoal prijkt op het mussenmenu. Dat weten we meteen waaruit de vijandschap tussen mens en mus ontspruit. 't Liefst eten zij melkrijpe graankorrels. Daarmee voeden ze ook hoofdzakelijk de jongen, hoewel ze dan ook insecten voeren. Zaadeters zijn ze echter in de eerste plaats. Ze bezoeken de moestuinen om de kiemende erwten uit de korrels te prikken. Zij eten van erwten, bonen en allerlei andere groenten ook de groene scheuten.

Zo gaat het een poosje door met ook een opsomming van hetgeen de voorjaarsbloemen in de van de mus te duchten hebben. Plomp komt tot een heel „zondenregister“ en signaleert dat tegenover alle gebreken geen enkele deugd te plaatsen is. Diens slotsom is dat mussen als zeer schadelijk worden aangemerkt maar dat „ze lustig tegen de verdrukking ingroeien en dat tot nog toe geen enkel vervolgingsmiddel een verdelgingsmiddel gebleken is“..... bent u daar?

Jac. P. Thijsse

Geloof maar dat er tijden waren dat het in Nederland wemelde van de mussen. Autoriteiten achtten ze een dusdanige plaag dat in regio's een ingeleverde mussenkop 2 cent opbracht, voor de jeugd een prima zakcentje. Het mussengilde van Oisterwijk telde in de tweede helft van de negentiende eeuw 67 mussendoders. Dus al een eeuw voor Mao zijn onderdanen opriep mussen te verdelgen, gingen Nederlandse autoriteiten Chinas grote roerganger voor. Bij Mao ging het overigens om ringmussen. Jac P. Thijsse kon in 1903 het eerste hoofdstuk van zijn fameuze *Het Vogeljaar* aanvangen met „we zullen beginnen met even op straat of voor 't venster naar de mussen te kijken“. Zo simpel was dat. Maar ook de grote Thijsse ontkwam er niet aan kritische kanttekeningen bij het mussendom plaatsen. Hij klaagt dat ze zijn mooie voorjaarsbloemen aan stukken bijten, maar hij eindigt met vast te stellen dat ondanks alle vervolging *domesticus* zich weet te redden en dat ze mensen als vrienden blijven beschouwen. Mensen en mussen vormen een twee-eenheid. Tegen wil en dank.

Wereld Mussen Dag

De klaagzangen van Thijsse en Plomp (en van mijn moeder ten aanzien van haar tuintje in het Rotterdamse Tuindorp Vreewijk) dat in het voorjaar de mussen de uitbottende eerder braaf gepote krokusbolletjes te lijf gingen zijn thans verjaard. De reden is dat de mussen goeddeels uit de steden en tuinen zijn verdwenen. Hoe en wanneer ging het mis?

Naar de omvang van de nationale mussenpopulatie ruwweg een eeuw geleden is het gissen. Maar dankzij de snel groeiende steden met woningen van mindere kwaliteit die mussen een overvloed aan nestplekken boden, moet de mussenbevolking enorm geweest zijn.

Veertig jaar geleden kwam Sovon Vogelonderzoek Nederland met een aantaltaxatie op de proppen: 1 miljoen tot 2 miljoen paren. Tien jaar later durfde Sovon te stellen dat na afloop van het broedseizoen

er in de natie tussen de 15 en 20 miljoen huismussen rondvlogen. Vanaf begin jaren negentig ging het zodanig mis dat de Sovon-rekenmeesters in 2002 op slechts 500.000 tot 1 miljoen paren uitkwamen, waarmee de merel de huismus onttroonde van de eerste plaats als talrijkste Nederlandse broedvogels. Sovon en Vogelbescherming gaven de mus een transfer naar de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels met de kwalificatie „gevoelig“. De mussenmisère blijft niet beperkt tot hier. Jaarlijks is de 20e maart verheven tot Wereld Mussen Dag: Google er maar eens heen. In Nederland gaat die dag ongemerkt voorbij, zij het dat Zeist wel van het evenement op de hoogte is, zo werd mij desgevraagd verzekerd. Iets voor het Natuurhistorisch om op die datum jaarlijks de trom te roeren? En dan speciaal in Rotterdam met als doel om de stad op het schild te heffen als mussenstad van Nederland ?

Rotterdam

Weinig verbeeldingskracht is nodig om te beseffen dat Rotterdam een eeuw geleden een mussenwalhalla was. Ga maar na. Nestplaatsen ten over in de nieuw gebouwde woningwet wijken. De Rotterdamse volksnaam „kaaiarabier“ wijst er op hoezeer de haventerreinen met veel overslag van ook graanproducten een extra voedselbonus boden. Voorts werd het straatbeeld beheerst door cohorten sleperswagens, getrokken door paarden die de haverrijke resultaten van hun spijsvertering onbekommerd op de kinderhoofdjes dropten. En daar kwam nog eens bij dat de nijver in de stad in de weer zijnde Rotterdammers minder de tijd zullen hebben genomen om mussen het leven zuur te maken dan plattelanders.

Hoe luguber en ironisch ook, na het bezoek van de Luftwaffe aan de stad op 14 mei 1940 werd het centrum nog musvriendelijker. De ruïnes boden nestgelegenheid en in het kader van de kariger wordende voedselvoorziening ging men op de puinvlakten granen verbouwen.

In het hier besproken boek *De huismus* treffen we o.a. een voorkeurslijstje aan van door *domesticus* geprefereerde nestplaatsen. Nummer één komt onder dakpannen. Pas op de vijfde plaats staan boomnesten. Of bij het teruglopen van de mussenpopulatie boomnesten nog gemeengoed zijn weet ik niet. In de zestiger jaren waren er in Diergaarde Blijdorp en kende ik een forse kolonie in de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen onder Numansdorp. Het betrof slordige bouwsels type Flodder. Voeg daarbij de door de auteurs van *De huismus* beschreven promiscue levenswijze en er komt een vogelsoort naar voren die het zo nauw niet neemt, hetgeen misschien de juiste instelling is om de populatiecrisis die *domesticus* sinds 1990 doormaakt, het hoofd te bieden.

We zijn nieuwsgierig welk beeld de in 2018 verschijnende nieuwe Sovon-vogelatlas voor de huismus zal geven, zeker ook voor Rotterdam. Om het reilen en zeilen van de mus in de stad te volgen valt voor ons Natuurhistorisch wellicht te overwegen een mussenmeldpunt in te stellen. Het museum en zijn staf hebben er blijk van gegeven zich verbonden te voelen met *Passer domesticus*. Dus noblesse oblige.

De huismus door Kees Heij en Jacques Vos

De Vogelserie van Atlas Contact gaat lustig door met nieuwe titels, waarbij de uitgever vooral met monografieën van gewonere soorten aan de weg timmert. We zagen o.a. al *De kauw*, *De gierzwaluw* en *De spreeuw*. Albert Beintemas *De grutto* uit dezelfde reeks sleepte de Jan Wolkersprijs voor het beste natuurboek van 2016 in de wacht, waarbij de grutto werd verkozen tot Nederlands nationale vogel.

Nu is er ook *De huismus* met vanzelfsprekend Kees Heij (1940) als auteur, samen met zijn jeugdvriend Jacques Vos (1941). Beide oud NJN-vrienden ontmoetten elkaar weer na 35 jaar op een reünie, waarbij wat later het idee rees een mussenboek te schrijven, Heij als bioloog die promoveerde op de huismussen en Vos als tuinvogel annex mussenexpert.

Het boek is niet alleen een aanrader voor mussenliefhebbers. Ieder die geboeid is hoezeer een (vogel)soort opportunistisch gebruik weet te maken van hetgeen de mens aanrichtte op de wereld, zal met stijgende verbazing lezen hoe de huismus dat klaarde. De auteurs verrichten veel research, waarbij ze de grote lijn in het mussenbestaan afwisselden met pakkende details. Zo lezen we dat vierenhalve eeuw geleden een Dresdener predikant de huismus in de ban deed omdat hij diens „scandaleuze onkuisheid“ niet pruimde.

De auteurs zijn vogelbeschermers pur sang, zodat de lezer adviezen krijgt hoe we de neerwaartse spiraal waarin de nationale huismussenpopulatie zich bevindt kunnen keren. In Rotterdam volgt Kees Heij nog steeds enkele mussenvolken. Dat er ruimte is voor enig optimisme is opbeurend. In mijn Maasdamse tuin koester ik het mussenzootje. Nu ik de gedragsbeschrijvingen die in *De huismus* zijn te vinden kan projecteren op de leuke mussenuren die zich achter gene zijde van de pui afspelen, krijgen deze een extra dimensie.

De huismus. Kees Heij en Jacques Vos. 158 pagina's. Geïllustreerd. Uitgeverij Atlas Contact. ISBN 978-90-450-3023-4. Prijs Euro 19,99.

Literatuur

Beusekom, R. van, P. Huigen, F. Hustings, K. de Pater & J. Thissen. 2005. Rode Lijst van Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers. Baarn.

Hellebrekers, W. Ph. J. 1965. Boornesten van de Huismus. In Oölogische en nidologische mededelingen 1964 (en eerder). Limosa 38: 83-88.

Heij, K. & J. Vos. 2016. De Huismus. Uitgeverij Atlas Contact. Amsterdam/Antwerpen.

Hoek, D-J. 2013. Mao's mussen. De Bezige Bij. Amsterdam

Moeliker, K. 2016. De Klotten van de Mus. Nieuw Amsterdam Uitgevers. Amsterdam.

Plomp, C.M. 1931. Vogels in en om de stad. Arbeiderspers. Amsterdam.

Schreuder, Á. 2002. Voor de Huismus is Nederland te netjes. NRC-Handerlsblad 29 november 2002.

Thijsse, J.P. 1942, Het Vogeljaar. Vijfde druk. A.G. Schoonderbeek. Laren.

Examen noodzakelijk voor verkrijgen ringvergunning

Ruud Polderman

Al vele jaren heeft Adrie van der Heiden uit Hekelingen met veel inzet de uilen in de Hoeksche Waard geringd, maar dat is omdat hij momenteel geen auto mag rijden wat lastiger geworden. Daarom heeft ook Martin Mollet de Uilenwerkgroep dit jaar al een paar keer als ringer bijgestaan .

Al een tijd was het echter de bedoeling dat Eveline van der Jagt (Voorne Putten) en Marco Lodder, voor de Uilenwerkgroep Hoeksche Waard, examen zouden gaan doen om een ringvergunning te kunnen aanvragen. Daar ging echter een lange periode van oefenen onder het toezien van Adrie aan vooraf.

Op woensdag 21 juni was eindelijk het zo ver. Onder leiding van examinator Henk Castelijns, die bereid was daarvoor helemaal uit Zeeuws- Vlaanderen te komen, werd het examen afgenomen. Ook Adrie moest nog even aan de bak om zijn “verlenging” te krijgen.

Helemaal zonder zenuwen waren de kandidaten niet, maar Henk zag al snel dat alle vaardigheden onder de knie waren.

Het wekte dan ook geen verwondering dat Eveline en Marco geslaagd waren en dat Adrie mag blijven ringen.

De ringersvergunning kon worden aangevraagd en is ook inmiddels binnen. Ook de ringen voor steenuilen en kerkuilen zijn door Marco aangeschaft. De weegschaal , ringtang en weeginstrumenten waren al aanwezig.

Door het extreem goede muizenjaar 2017 kon Marco ook direct aan de slag, want er zaten al een flink aantal bijna volwassen uilen in kasten. Sommigen zelfs met een 2^e broedsel. Op een aantal avonden in september zijn door Marco al kerkuilen geringd.

Doordat het sneller donker wordt kunnen maar een paar adressen per avond worden bezocht , maar het is nu een groot voordeel dat als er ringbare uilen worden aangetroffen Marco kan gaan ringen.

Tot half oktober zijn er nu 130 kerkuilen geboren, waarvan er 109 konden worden geringd. Dat is nog niet alles, want er is nog op 4 locaties sprake van een 2^e broedsel, soms nog met eieren. Deze locaties moeten nog een keer bezocht worden.

Dan zijn er ook nog een aantal locaties waar de kerkuilen tussen het dakbeschoot hebben gebroed en waarvan we het aantal jongen vaak niet precies weten en dus zijn er veel meer kerkuilen geboren dan de 130 die nu op de teller staan. Niet voor niets heeft

het Algemeen Dagblad in de bijlage voor de Hoeksche Waard op 10 oktober een artikel gewijd aan deze geboorte explosie in de Hoeksche Waard. Na het record in 2014 is het toch een verrassing dat er al in 2017 weer sprake is van een uitstekend muizenjaar.

Afgesproken is dat Adrie en Eveline zo mogelijk blijven assisteren bij het ringen van de uilen in de Hoeksche Waard. Maar wanneer snel moet worden gehandeld, is het een groot voordeel dat Marco gelijk aan de slag kan.

Het ringen levert soms verrassende waarnemingen op. Zo werd in 2014 een kerkuil in een kast aangetroffen op de Kooilandsedijk in Strijen die in 2013 was geringd in Zoeterwoude. In 2016 werd op de Eerste Kruisweg in Oud-Beijerland een kerkuil in een kast aangetroffen die in 2014 als jonge uil was geringd in Piershil.

Recent kregen we een melding van een vrouwtje kerkuil die op 2-6-2017 was aangetroffen in een kast met 3 jonge pullen in Sint Martens-Bodegem, Gemeente Dilbeek in België. Deze uil was in 2013 geringd op de Oudendijk in Strijen. Sint Martens-Bodegem ligt iets ten westen van Brussel en is dus 99 km van zijn geboortegrond aangetroffen. Zou het te druk worden voor de kerkuil in de Hoeksche waard?

Bloedstollend

Janus Verkerk

Slechts een meter boven het water van de straat van Gibraltar nadert een Dwergarend. De wind is straf west en de vogel moet “aan de bak” voor de relatief smalle oversteek vanaf Jebel Mussa Marokko naar de zuidkust van Spanje. Plotseling wordt de Dwergarend aangevallen door twee Geelpootmeeuwen. Ze doen een serieuze poging de arend onder water te krijgen. Wat volgt is een bloedstollend luchtgevecht waarbij de Dwergarend ternauwernood ontkomt aan zijn belagers. Volgens lokale vogelaars komt het regelmatig voor dat zo`n gevecht in het nadeel van de Dwergarend uitpakt. Uiteindelijk bereikt de vogel de kust en klimt van beneden ons omhoog langs de rotsen van Punta Carnero om ons vervolgens rakelings te passeren. Eerder deze morgen stonden we zo`n 20 km westelijker bij Punta del Estrecho vlakbij Tarifa. Daar was het prima vogelen met arriverende groepjes Zwarte ooievaars, heel veel Bijeneters, Blonde tapuiten en vermoeid invallende Roodkopklauwieren. Voorts natuurlijk volop Boerenzwaluwen en de eerste giertjes. Daarnaast grote groepen Spaanse mussen, een gedeeltelijk naar Afrika migrerende soort. Een plaatselijke Bulbul oogstte veel bewondering. Deze soort blijkt recentelijk vaste voet te hebben gekregen aan de Spaanse zuidkust.

Toen draaide de wind plotseling van pal oost naar pal west en nam toe in kracht. De gehele familie vogelaars, waaronder een Deen, een Noor een Belg twee Nederlanders en een paar zeer toegankelijke Spaanse lokalen togen naar Punta Carnero nabij Algeciras. Dit is ‘the place to be’ bij een straffe westenwind. De meeste trekvogels worden na het wegvallen van de thermiek als het ware naar deze plek geblazen. Er zijn daar twee kleine observatieplekken, eentje bij een kleine vuurtoren en eentje honderd meter verder naar het westen. Je staat elkaar daar bijna aan te kijken en veel arenden vliegen tussen de twee groepjes waarnemers door. En de arenden vliegen. Wanneer we over zee kijken zien we ze overal aankomen, vaak met tientallen tegelijk. We noteren vooral Dwergarenden met daarnaast veel Slangenarenden, een paar Buizerds, Slechtvalken, een Boomvalk, Zwarte ooievaars, een Flamingo, wat Vale gieren en heel veel Zwarte wouwen. De laatste soms met groepen van 300 exemplaren. Wat een ervaring. Vaak bezocht ik vertrek - of passage punten van migrerende (roof)vogels maar de aankomst ervan is zeker zo spectaculair. Die middag vlogen er zo`n 600 Dwergarenden vlak langs ons heen.

Maar Tarifa heeft meer. Waait het minder en komen de roofvogels daardoor erg hoog binnen dan is een boottocht voor Walvissen en Dolfijnen een prima optie. Voor zo`n € 30,- per persoon vaar je vanuit Tarifa tot ver over het midden van de nauwe zee-engte en kom je letterlijk oog in oog met spelende Tuimelaars. Op onze eerste tocht werden we vermaakt door een groep van naar schatting wel 200 exemplaren en werden we letterlijk nat van “the blows”. Een tweede tocht leverde 5 kudde’s Grienden op die onverstoort lagen te luieren aan de oppervlakte. Tijdens de terugtocht opnieuw veel Tuimelaars. Potvissen zijn begin april meer regel dan uitzondering. Gewone dolfijn en Witflankdolfijn zijn twee andere lokale soorten. Een Gewone Vinvis misten wij nipt. Zeetrekters hadden naast veel Grote jagers, Alken, Kuhl’s pijlstormvogels en Grote sterns het enorme dier vanaf Puta del Estrecho wel een uur lang in de kijker maar toen wij arriveerden was hij eigenlijk te ver om van een waarneming te spreken. Wij hadden die middag geen “whalesafari” geboekt en met lede ogen zagen we “ons” walvisbootje gelijk op koersen met de walvis. Dat moest even verwerkt worden maar Tarifa begin april was meer dan voortreffelijk.

Bonapartes Strandloper aan de monding van het Spui

Bert-Jan Luijendijk en Martin Prins

De morgen van 26 augustus 2017 was al goed begonnen: vanaf onze trektelstek bij de Tiendgorzen vonden we op geluid een Morinelplevier, die neerstreek op een akker langs de Lange Eendrachtsweg. Normaliter sluiten we een dergelijke trektelsessie af met een bezoek aan het meest westelijke deel van de Tiendgorzen. De daar aanwezige bosschages bieden in trektijd niet zelden onderdak aan interessante aantallen zangvogels. De wegtikkende tijd noopte ons helaas deze gewoonte te doorbreken en linea recta naar de Leenherengorzenpolder te rijden; een recent ontwikkeld en veelbelovend getijdengebied aan de spuimonding ten zuidwesten van Goudswaard.

Bij aankomst (rond 11.00) kregen we al snel een tweetal strandlopers in het vizier. De vogels maakten deel uit van een groep Bontbekplevieren en foerageerden op enige afstand van elkaar. Hoewel de grote afstand – circa 400 meter – en de hevige luchttrilling veel aan de verbeelding overlieten, determineerden we de vogels in eerste instantie ietwat stoutmoedig als een adulte Kleine Strandloper en een naar winterkleed ruiende adulte Temmincks Strandloper, waarna onze aandacht al snel verschoof naar de andere aanwezige steltlopers.

De wijzer van de klok naderde 11.45 toen de Temmincks Strandloper vanwege de toch wel erg opvallende wenkbrauwstreep opnieuw onze interesse wekte. En hoewel sommige Temmincks Strandlopers een ongedacht prominente wenkbrauw kunnen tonen, sloeg de twijfel gaandeweg toe: staan we wel echt te kijken naar een Temmincks Strandloper of toch naar een andere soort? Is de pootkleur niet te donker en steekt de vleugel nu voorbij de staart? De frustrerende waarnemingsomstandigheden beletten ons een eenduidig antwoord te krijgen op deze vragen. Er restte ons weinig anders dan te wachten tot de vogel dichterbij kwam; tijd overigens die MP niet was gegund vanwege verplichtingen elders.

Deze situatie duurde voort totdat rond 12.45 een voor de zon schuivend wolkenveld de luchttrillingen verminderde en kon worden vastgesteld dat de handpennen van de vogel duidelijk voorbij de tertials reikten en dat de vogel in direct vergelijk met de aanwezige Kleine Strandloper toch echt een maatje groter was. Twee zaken die duidelijk niet pasten op Temmincks Strandloper en wel op de al eerder door ons beiden geopperde Bonapartes Strandloper.

Het was rond 13.30 dat de vogel opvloog naar een wat dichterbij gelegen slikrand, zodat de witte bovenstaartdekveren als kenmerk kon worden bijgeschreven. Toen de vogel niet lang daarna opnieuw opvloog en op zo'n 100 meter afstand neerstreek, kwamen ook de andere doorslaggevende kenmerken als de borst- en flankstreping tevoorschijn. De determinatie als Bonapartes Strandloper was na 2 uren van hoop (het is wellicht iets bijzonders) en vrees (hij vliegt weg) rond!

Na bekendmaking van het nieuws, werd de vogel op de dag zelf en de daarop volgende dagen door vele tientallen vogelaars bezocht. Tot genoegen van de Voornse vogelaars permitteerde de vogel zich tijdens zijn verblijf ook uitstapjes naar het westelijk deel van de Spuimond. De Bonapartes Strandloper werd voor het laatst waargenomen op 29 augustus.

De Bonapartes Strandloper is een broedvogel van de toendra, wiens broedgebieden zich uitstrekken van de Arctische delen van Alaska tot het uiterste noordoosten van Canada. Langeafstandtrekker als hij is overwintert de soort in de zuidelijke delen van Zuid-Amerika. Jaarlijks bereiken tot enkele tientallen vogels de kusten van West-Europa. Verreweg de meeste exemplaren worden waargenomen in Groot-Brittannië, waar de soort sinds 2006 niet meer wordt beoordeeld door de BBRC.

Deze Bonapartes Strandloper betrof de eerste waarneming voor Zuid-Holland (en daarmee uiteraard ook voor de Hoeksche Waard) en indien aanvaard ongeveer het vijftigste geval voor Nederland. Met stip de meeste tot dusver aanvaarde gevallen betreffende vogels in het noorden des lands: maar liefst 29 van de 47 gevallen zijn waargenomen in de provincies Friesland en Groningen en daarvan is circa de

helft gevonden in het westelijk deel van het Lauwersmeergebied (Ezumakeeg). Tel je daarbij de 13 Noord-Hollandse gevallen op, dan nemen de drie noordelijkste provincies niet minder dan 42 van de 47 waarnemingen voor hun rekening, onderstrepend dat de soort buiten Noord-Nederland erg zeldzaam is.

Het leeuwendeel van de Nederlandse gevallen doet zich voor in de maanden juli tot en met oktober, met een piek in augustus. De verblijfsduur van de vogels varieert van 1 dag tot 44 dagen. Getuige de modale en mediane verblijfsduur van respectievelijk 1 en 3 dagen blijven de meeste exemplaren echter maar voor korte tijd op één locatie aanwezig en in die zin passen de 4 verblijfsdagen van het Korendijkse geval prima in het landelijk beeld.

Bonapartes Strandloper (niet het exemplaar van de Leenherengorzenpolder)

Dordtse Vogeldagen van 80 jaar geleden: uit de dagboeken van Tom Lebret

Gerard Ouweneel

Niets ten nadele van de site waarneming.nl. Integendeel. Maar bij het doornemen van de vogeldagboeken van Tom Lebret vroeg ik mij toch af hoeveel vogelaars anno 2015 eraan toekomen excursie-ervaringen zo uitgebreid vast te leggen als Lebret dat deed tachtig jaar geleden. Tegenwoordig voert menigeen zijn veldobservaties op die site in onder de link „mijn waarnemingen“. Prima natuurlijk maar wat voegt men toe aan bijvoorbeeld vogelgedrag en eigen interpretaties van de opgedane ervaringen? En, niet onbelangrijk, hoe toegankelijk zullen die ingevoerde gegevens zijn over tachtig jaar vanaf heden, dus pakweg aan het einde van deze eeuw?

Dankzij Huub Oome die de dagboeken van de in 1982 overleden Tom Lebret zorgvuldig beheerde en ook dankzij de in 2012 opgerichte Werkgroep Ornithologisch Erfgoed (WOE) werden en worden o.a. Lebrets dagboeken en andere archivalia veiliggesteld, zodat huidige en toekomstige vogelaars annex onderzoekers ze kunnen raadplegen. Om de ornithologische nalatenschap van Lebret door te nemen en te inventariseren was een voorrecht. Waarbij ik mij niet ontveins dat bij het karwei persoonlijke noten een rol speelden. Tussen 1932 en 1938 ging Lebret enkele malen per week op excursie over het Eiland van Dordrecht en langs de noordrand van de Biesbosch. Ruwweg tien jaar later voerden de fietstochten van mijn ouders met mij in het kinderzitje ook vaak over het „t Eiland, waar ik voor het eerst grote karekieten en koekoeken hoorde. Dan was er de persoonlijke relatie met Lebret, opgebouwd tijdens reeksen gezamenlijke eenden- en ganzenexcursies in binnen- en buitenland. Tijdens die tochten vertelde Tom vaak over zijn Biesbosch-verleden. Ons Rotterdamse vogelaarsclubje ging trouwens ook al vanaf 1956 regelmatig die kant op. En tot slot constateer ik bij het ouder worden bij mijzelf een groeiende belangstelling voor het verleden. Een uitleg over dit fenomeen laat ik over aan een zielknijper.

Op mijn uit rond 1930 daterende stafkaartje valt te zien dat zo'n 85 jaar geleden Dordrecht CS nagenoeg aan de zuidrand van de stad lag. De in die stad aan de Singel wonende jonge Lebret fietste dus makkelijk het Eiland op, ruim zes jaar lang vaak en veel, waar hij al gauw in de Biesbosch-polder belandde.

Dagboek nummer I, een lijvig cahier, start in januari 1932. De toen waargenomen soorten waren niet Lebrets eerste vastgelegde vogelwaarnemingen. In een van de cahiers lag een los blaadje met wat waarnemingen vanaf 1929. Op 1 oktober van dat jaar signaleerde hij „nog zwaluwen“ en op de 20^e oktober de eerste bonte kraai. De in 1918 geboren Tom Lebret was er dus vroeg bij.

Zesentwintig maanden later, op 1 juli 1938, besloot hij zijn vijfde Eiland van Dordrecht annex Dordtse Biesboschdagboek met de volgende tot nadenken stemmende volzin:

„En dit is dan tevens het einde van 6 ½ jaar Biesbos-Gymnasium, een combinatie die tenslotte mogelijk gebleken is. Zowel de cyferlijst van mijn eindexamen als de vijf notitieschriften waarvan dit de laatste is, stemmen mij tot tevredenheid“.

Moeten wij uit deze wat triomfantelijke afsluitingszin opmaken dat Lebret thuis kritiek ondervond over de vele tijd die hij besteedde aan vogels? De term „Biesbos-Gymnasium“ doet dat vermoeden. Trouwens, anno heden zijn er stellig vogelaars die deze gang van zaken herkennen.

Illustraties

Opzet en aanvang van dagboek I doen vermoeden dat Lebret een boekvorm voor ogen stond. Hij gaf zijn dagboek de titel *Kijkjes in 't vogelleven Boek I*, met de toevoeging *Ie druk* en daaronder „met enkele illustraties van de schrijver en eenige photographiën“. Met foto's zijn de dagboeken helaas uiterst karig bedeed. In Boek I staan wel eigen kleurentekeningen van vogelsoorten. Bij een evidente man Wintertaling staat te lezen man Zomertaling.

Boek I begint met een „Inleiding“ waarin Lebret het ontstaan van de Biesbosch uit de doeken doet. We krijgen de excursienotities in verhaalvorm voorgeschoteld, waarbij hij (nog geen veertien jaar oud!) met zichzelf discussies aangaat over de juistheid van zijn determinaties, conclusies en veronderstellingen inzake gedragshandelingen van vogels. Vaak gebruikt hij volksnamen: Domporen of De Dommel voor Roerdomp (die hij gemeten naar huidige normen verrassend vaak zag en/of

hoorde), Kragenmakers voor Kemphanen, Goudmerel voor Wielewaal, Huipke voor Steenuil en Koop voor Bruine Kiekendief, een benaming die ik anno heden nog wel eens hoor in de Hoeksche Waard. Vrijwel niets lezen we over het gezinsleven. Over het schoolbestaan is het enige, op 13 juni 1934: „We gingen met de school naar Breda. Leuke dag. De vogelooft was een Boompieper“. Kennelijk beschikten de Lebretten rond 1930 al over een auto want eens gaat hij met de Fiat het Eiland van Dordrecht op. Elders is er een aanduiding dat de jonge Lebrecht ook al over een verrekijker(tje?) beschikte. Desondanks hechtte hij eraan de vogels te besluipen, een voorkeur die hij zijn hele leven behield, hetgeen ik ondervond tijdens excursies op de Korendijksche Slikken en in de Dobrogea in Roemenië. In zijn dagboek duidde hij zijn sluipexercities aan met de term de „droogeslootmethode“. Ook mat hij zich „runderallures“ aan om dichtbij een begeerde soort te komen. Op strategische plekken op het Eiland bouwden Lebrecht en zijn metgezellen permanente schuilhutten. Voor 30 april 1933 staat genoteerd: „De Groote Karekiet was er ook al. Om 11.45 uur eerste Gierzwaluw. Vrijdag jl de eerste Tortel gehoord“. Maar ook een verontwaardigd: „Er is volk in de hut geweest“.

Vogels

Degenen die erop vlassen om via deze dagboeken een rijtje min of meer bijzondere soorten en/of rariteiten bij te schrijven in de locale of zelfs nationale avifaunistische boekhouding zullen waarschijnlijk tevergeefs speuren. Lebrecht werkte met *Hoe heet die vogel* van Jan P. Strijbos. Hoe verdienstelijk ook, zeker in de context van hun tijd, waren die twee deeltjes minder geschikt voor de subtielere determinatieklussen. Trouwens, tijdens zijn hele leven was hij niet op zeldzaamheden uit. Aan de eigen soorten en hun gedrag van het Eiland van Dordrecht, de Biesbosch en later de Delta had hij meer dan genoeg. Wel was bij het nalopen van de excursienotities boeiend om vast te stellen hoezeer hij geleidelijk aan zowel zijn soort- als gedragskennis uitbreidde. Zelfcorrigerend en retorische vraagstelling via de eigen notities vermeed hij daarbij niet. Zo zijn er in het begin heel wat winterexcursies nodig eer hij ervan overtuigd raakte dat hem onbekende duikertjes wijfjes Nonnetjes betroffen. Daarna ziet hij ze vaak en veel, tot bij stevige winterse omstandigheden binnen Dordrecht toe. Overigens, in die stad was het goed naar vogels kijken. Ik las „overal in de stad Tortels“. Dat waren geen Turkse Tortels die pas 15 jaar later zouden beginnen met de inname van dit land maar Zomertortels. Op 4 april 1932 noteerde de jeugdige Lebrecht bij het kerkhof van Dubbeldam zijn eerste Boerenzwaluwen van het seizoen en terugtrekkende Bonte Kraaien. Een waargenomen paartje Grote Zaagbekken en een Kleine Bonte Specht kregen een tekening mee. Daarna was hij in de laatste week van april dagelijks in de Biesbosch en waren er Paapjes, Zwarte Sterns en zit hij bij een ijsvogelnest. Uit kantekeningen, doorhalingen en bijschrijvingen blijkt dat Lebrecht zijn dagboeken later kritisch doorliep en corrigeerde daar waar door hem nodig geacht, ook ten aanzien van determinaties.

Futen

Om aan te geven waar hij zijn vogels zag, gebruikte hij de locale geografische namen, zodat insiders de afgelegde routes kunnen volgen: de Hooge Wei, de Lage, de Griendkaai, Griendvliet, de Tweede Vliebrug, 't Kroos, de Halve Maan en natuurlijk de Prinsenheuvel, de Tongplaat en Dam van Engeland. Mij lukte het niet op kaarten alle namen te traceren, maar ik stel me voor dat voor de Dordtse autochtonen het een peulenschil moet zijn. Zorgvuldig werd genoteerd welke soorten en hun aantallen hij op welke locatie waarnam en wat de vogels daar uitspookten. Daarbij openbaart zich al gauw een voorkeur voor eenden – hoe kan het anders in de entourage van 't Eiland en de Biesbosch. Dat Lebrecht via zijn droogeslootmethode erin slaagde deze dicht te benaderen en goed keek, bleek uit de Amerikaanse Wintertaling die hij op 28 april 1937 in 't Gat van de Plaatjes tussen de Wintertalingen ontdekte. Of deze waarneming bij de verschillende ballotagecommissies overeind is gebleven weet ik niet. De kleurenschetsen in het dagboek laten echter geen ruimte voor twijfels. Duidelijk moge zijn dat Lebrechts kennis van eend-achtigen en hun gedrag waarmee hij internationale vermaardheid verwierf, door hem werd opgedaan tijdens urenlange studies in het Dordtse. De pagina's lange notities zijn veelzeggend.

Behalve steeds opnieuw een uitgebreide aandacht voor het weer en de hulde voor het landschap en luchten waarin hij zijn excursies uitvoerde, lezen we niets over vlinders en flora. Alleen vogels en zo nu en dan een zeehond. De hele zomer van 1932 volgt hij stelletjes Futen en de bemoeienissen met

hun broedsels. Met de aanduidingen Meerfuut, Kroosfuut, Poelfuut en Griendfuut houdt hij de verschillende paren uit elkaar. We lezen „Pinkstermaandag helemaal niets door de drukte“. Toen ook al dus! Het woordgebruik is amusant en indrukwekkend. Hier een paar citaten: „In de Biesbosch worstelden zon en mist“. Na ijzel „De Biesbosch was verzilverd“ en na een bezoek aan een spreekwenslaapplaats („zeker een paar miljoen!“) geeft hij die ervaring weer met „aller indrukwekkendst“. En ook komen we de woorden „warempel“ en „waratje“ tegen, uitdrukkingen die anno 2015 het in het radioprogramma De Taalstaat goed doen.

NJN

Via familie raakte Lebrecht betrokken bij het jachtbedrijf. We lezen „Neef Johan was aan het jagen. Port en boterletters kwamen tevoorschijn. En tot slot kreeg iedereen een haas“. Later brengt hij een door ene van Ham geschoten Roodkeelduiker (!) naar Dr. Eyckman waar diens „prachtige verzameling“ werd bewonderd. Op 6 oktober 1934 loopt hij mee met een jachtpartij die elf hazen en vijf Fazanten opleverde. Uit het jagers- annex kooikersjargon neemt Lebrecht het woord „bout“ over voor eenden. Evenals zijn toekomstige vriend Peter Scott zou hij zich later van het jachtbedrijf distantiëren. Hoewel de eerste jaren van de periode 1932 – 1938 Lebrecht nagenoeg exclusief op „t Eiland en in de Dordtse Biesbosch op excursie ging, kwam hij er ook wel buiten. Enkele malen is de eendenkooi van Lekkerkerk het doel en zomer 1933 voer hij rond Engeland, een uitstapje waarbij hij „aan Neptunus moet offeren“. Hij ziet „kleine zwaluwachtige vogels laag boven zee“ en Kleine Alken (?). Voor de Hoekschewaardse vogelboekhouding is van belang dat hij op 13 augustus 1932 Ooievaars ziet op een nest in ‘s Gravendeel.

Op 10 februari 1934 vond de oprichting plaats van de Dordtse afdeling van de NJN. Lebrecht wordt „voorlopig lid“ maar krijgt wel direct de benoeming van penningmeester toegeschoven.

In NJN-verband gaan er daarna excursies naar Schouwen, Goeree, Oostvoorne en verder het land in waaronder de IJsselmonding. En ook gaan de NJN-ers bij de Kop van ‘t Land over de Merwede de Brabantse Biesbosch in met de Deeneplaat als doel. Zelfs bereiken ze dan via de verbindingsdam de Lichtopstand op de Anna Jacomina. De belevenissen komen allemaal in de notitieboeken, inclusief het NJN-jargon als „schaffen“, „bunkeren“ en „op de Merwede was geen pest te beleven“. Via de NJN

verruimt Lebret zijn netwerk. In de notitieboeken vond ik brieven van de aalscholverspecialist Adriaan Kortlandt, brieven die natuurlijk handelen over de kolonies in de Biesbosch. En ook eentje van Luuk Tinbergen die naar het Eiland van Dordrecht komt om uilenballen op te halen.

(Wordt vervolgd)

'Biesbosch-vogels: De jeugddagboeken van Tom Lebret' door Gerard Ouweneel

Martin Benard

Zelf al een pionier als vogelaar, en zeker in het vastleggen van de belevenissen daarvan, werd Gerard Ouweneel, de samensteller van het boek "Biesbosch-vogels", nog vooraf gegaan door Tom Lebret, die circa anderhalf decennium eerder werd geboren. Graag grijpt Gerard in zijn vele schrijfsels terug op belevenissen met vogels uit vervlogen dagen. Toen hem de eerste vogeldagboeken van Tom Lebret ter hand kwamen, kon het ook niet anders of hij moest die wereldkundig maken. De notities dateren immers uit een tijd dat hij zelf nog niet geboren was. Voornamelijk van vogels uit gebieden die bij ons om de hoek liggen, dus herkenbaar. En dat fascineert. Het resultaat is een leesboekje dat ons meeneemt in de gedachtewereld van een tienervogelaar in de jaren dertig van de vorige eeuw.

Daarmee is gelijk een hele leuke kant van het boek benoemd: een kijkje in de ziel van Tom Lebret. Hij begint aan een verhalend dagboek over zijn ervaringen met vogels aan het begin van zijn middelbare schooltijd. Ambitueus, jongensachtig en fantasievol begint hij in een schoolschrift aan „Boek I“, „eerste druk“ onder de titel „Kijkjes in 't vogelleven“. Hij zag de uitgave ervan blijkbaar al voor zich. Door op te schrijven wat hij ziet, hoe hij denkt en wat hij determineert, met de beperkte middelen van toen, kunnen we goed meeleven met de denkwereld van een jonge vogelaar van toen. We kunnen ons bijvoorbeeld inleven in de weersomstandigheden dankzij Lebret's rake beschrijvingen daarvan. Maar het mooiste zijn toch de emoties die er loskomen bij het zien van prachtige soorten. Want dat is anno nu nog niet veranderd en herkennen we allemaal. De uitroepen van enthousiasme bij het zien van een ijsvogel bijvoorbeeld: „prachtig, prachtig en nog eens prachtig“. En dat gewoon helemaal uitschrijven.... alleen al dit soort teksten, waarmee het boekje doorspekt is, maakt het lezen ervan tot een vermaak.

Een tweede aspect, wat uiteraard een rol speelt in een boek wat over acht decennia geleden gaat, is de vergelijking van de vogelsoorten met nu. Dat heeft zowel positieve als negatieve kanten. Een buizerd was toen net zo'n kers op de taart van een mooie vogeldag als tegenwoordig een zeearend. Wellicht zien wij die heden ten dage wel vaker dan Tom Lebret een buizerd toen. Ganzen waren bepaald niet talrijk. Een soort als grote karekiet echter wel. Ook woudaapjes komen we regelmatig tegen. Bij grote hoeveelheden van een bepaalde soort schieten superlatieven de jonge Lebret nog weleens tekort, waardoor enorme aantallen worden genoemd. Ongetwijfeld meer de indruk weergevend dan de werkelijkheid benaderend. Maar het onderstreept opnieuw het grote enthousiasme van hem. Leuk is ook te lezen dat hij er soms pas na een tijdje achter komt welke soort hij heeft gezien. Hij heeft heel wat zelf moeten uitvinden, wat een avontuur was in die tijd. Ook het gedrag van vogels intrigeerde hem en ook dat werd genoteerd. Vogelen was toen nog echt pionieren. Opvallend is hoe fanatiek Tom Lebret naar vogels keek. Vele dagen per maand ging hij erop uit om vogels te kijken in de Biesbosch. In de latere fase van de middelbare school steeds vaker daarbuiten, maar de Biesbosch blijft zijn belangrijkste excursiegebied.

Even blader ik terug naar de titelpagina voorin het boek. Ik vind nergens de woorden „eerste druk“. Maar nooit had Tom Lebret kunnen bevroeden dat zijn „Boek I“ en volgende schriften een kleine 100 jaar later in bewerkte vorm toch nog een echte eerste druk zouden krijgen. Met dank aan zijn latere vriend Gerard Ouweneel. Het resultaat is een heerlijk handzaam boekje: om op een donkere avond al lezend lekker weg te dromen naar buiten.

Gerard zal a.s. Sovondag een signeersessie houden voor deze nieuwe pennenvrucht.

Witte Kwikstaarten en zonnecollectoren

Gerard Ouweneel

Rond boerderijen en trouwens ook op andere plekken die nestgelegenheid bieden in onze streek zijn Witte Kwikstaarten geenszins ongewone verschijningen. Maar voor de tuinen van onze dorpen ligt dat wat anders, althans voor wat betreft de mijne in Maasdam. Tot er in maart 2017 ineens eentje in mijn tuin liep. Dat was een première voor de Jaarrond Tuintelling, waaraan ik sinds 2014 deelneem. Deelname aan dat Sovon/Vogelbescherming-project is best een aanrader, maar dit terzijde. Gelet op het abnormaal droge voorjaar en de aanwezigheid van een vijver in onze tuin dacht ik aanvankelijk dat het de vogel uitsluitend om het water was te doen. Dat pakte anders uit. Er verscheen al gauw een tweede en het stel bleef. In mei was ik veertien dagen weg, zodat er een gat ontstond in de reeks tuinwaarnemingen. Maar eenmaal terug, eind-mei, waren ze er nog. En, sterker, er drentelde een exemplaar op de daknok met voer in zijn bek. Een poosje buiten posten bracht al gauw klaarheid. Het voer aanbrengende stel verdween onder de op het dak aangebrachte zonnecollectoren, waar ze kennelijk een plekje hadden gevonden om een nestje te construeren. De bewoonster van een in een belendend huizenblok gesitueerde woning met eveneens zonnecollectoren meldde dat bij haar eveneens Witte Kwikstaarten de nestplaats onder zonnecollectoren hadden weten te vinden. Dus iets om naar uit te kijken.

Ruim 1500 paren Zwartkopmeeuwen op de Ventjagersplaten

Gerard Ouweneel

De afgelopen zomer broedden op het Zwarts-eiland dat deel uitmaakt van de Ventjagersplaten ruim 1500 paren Zwartkopmeeuwen. Het Zwarts-eiland is een van de kunstmatige eilanden waarop al jarenlang een kunstnest voor Visarenden uitnodigend maar tot dusver zonder resultaat staat te wachten, overigens wel tot plezier van pleisterende Zeearenden en zo nu en dan een Slechtvalk. Omdat o.a. op de Slijkplaat, de Markenje, op de Hellegatsplaten en elders veel minder Zwartkopmeeuwen broedden of geheel ontbraken, kan het best zijn dat zomer 2017 zich op het Zwarts-eiland het overgrote deel van de totale populatie Zwartkopmeeuwen van Zuidwest-Nederland vestigde. Zulks moet blijken indien alle aantallen kustbroedvogels zoals die jaarlijks in de Delta worden verzameld bekend worden. Op de in de Grevelingen onder Ouddorp liggende Markenje ontbraken de afgelopen zomer zowel Zwartkopmeeuwen als Grote Sterns. Zomer 2016 broedden beide soorten er wel, waarbij vrijwel alle eieren van Grote Sterns werden gepredeerd door de Zwartkopmeeuwen. Na het bekend worden van de grote vestiging Zwartkopmeeuwen op „Zwarts“ begon wederom een uitgebreide mailwisseling tussen leden van de Grote Sterncontactgroep over de relatie tussen Grote Sterns en Zwartkopmeeuwen. Beide soorten hebben een kring supporters.

Inventarisatie Esscheplaat 2017

Peter de Barse

Bijgaand de resultaten van onze tellingen op de Esscheplaat van het afgelopen broedseizoen zoals ze via autoclustering zijn doorgegeven aan Sovon. De voorgaande jaren zijn er aan toegevoegd.

Het aantal soorten is stabiel (laatste drie jaar 47 en de twee jaar daarvoor 46) al is de samenstelling jaarlijks wel anders. Zo verdwenen in 2017 t.o.v. 2016 de Soepgans (wat een treurnis), Heggenmus (waarover later meer), Roodborsttapuit (2016 was een incident), Spotvogel (raadselachtig) en Rietgors.

De vijf andere soorten die daarvoor in de plaats kwamen waren: Holenduif (wat een come back!), Bosuil (dit jaar weer reactie op de geluidsrecorder), Kerkuil (ronduit sensationeel), Nachtegaal (tweede maal in onze telhistorie) en Rietzanger (welkom terug). De vijf andere soorten die daarvoor in de plaats kwamen waren: Holenduif (wat een come back!), Bosuil (dit jaar weer reactie op de geluidsrecorder), Kerkuil (ronduit sensationeel), Nachtegaal (tweede maal in onze telhistorie) en Rietzanger (welkom terug). Wat zijn de in het oog springende bijzonderheden. Laat ik met de sombere berichten beginnen om daarna positief af te sluiten. Allereerst de **Spotvogel**. Waren we afgelopen twee jaren verward met 6 resp. 5 territoria, dit jaar de grote afwezige. Wat zou daar de reden van kunnen zijn? Waren de Hoogezandsche gorzen aantrekkelijker omdat daar 5 territoria zijn vastgesteld? Een andere vogel waarvan de afnemende tendens maar voortzet is de **Grasmus**. In 2014 nog 18 territoria, nu slechts 3, een dieptepunt in elf jaar tellen. De **Heggenmus** is verdwenen. We hebben al meermaals gesproken over de neerwaartse trend. In 2006 nog goed voor maar liefst 20 territoria. In de afgelopen twee jaren slechts 1 paar en nu (net als in 2014) niet waargenomen. Ook de **Bosrietzanger** heeft het lastig op de Esscheplaat met wederom 2 territoria. Van de **Fitis** is ook landelijk de neerwaartse spiraal zichtbaar. Bij ons dit jaar wel erg achteruit gegaan met nog maar 39 territoria (in 2006 nog boven de 100). En ander dieptepunt is de **Staartmees**, niet eerder hebben we met z'n allen maar op één plek zingende staartmezen aan mogen treffen. Laten we hopen dat dit een incident is geweest. Als laatste in de negatieve verslaggeving noem ik de **Grauwe vliegenvanger**. Als je dit jaar (4 territoria) vergelijkt met 2016 is een afname van 50% behoorlijk, maar vergeleken met andere jaren valt het nog mee. Bovendien kan deze bescheiden zanger ook nog eens over het hoofd worden gezien, maar dat geldt natuurlijk ook voor de top jaren. Daarom nu al benieuwd hoe het in 2018 zal zijn.

En nu het positieve nieuws! De resultaten van de **Boomkruiper** zijn het meest is het oog springend. Maar liefst 55 territoria, een absoluut record! Het vorige hoogtepunt lag op 37. De telgegevens er eens op na gekeken. Tijdens meerdere tellingen zijn hoge aantallen vastgesteld. Na een paar zachte winters gaat het met deze standvogel dus voor de wind. En wat dachten jullie van de **Kerkuil**. Niet eerder is een broedgeval vastgesteld. Sinds 1985 (!) hangt er een nestkast in Hannes en Ronald in 't Veld ontdekte bij controle dat er dit jaar maar liefst 4 vlieg vlugge jongens in zaten. Ook ben ik blij dat een **Bosuil** in het vroege voorjaar weer onmiddellijk reageerde op het geluid wat uit mijn recorder kwam. Dus na twee stille jaren nu in elk geval weer 1 territorium. Het lijkt al bijna gewoon, maar de 20 territoria van de **Boomklever**, na de 19 van twee jaar terug weer een record, blijft toch een spectaculair verhaal. Opvallend is ook de topscore van de **Witte kwikstaart** met maar liefst 5 plekken waar deze leuke soort zich op de Esscheplaat thuis voelt. Nu weet ik niet of het record van de **Grauwe gans** (77) in de categorie „Goed nieuws“ moet worden opgenomen. Toch kan ik wel waardering hebben voor deze door (natuur)vriend en vijand zeer belaagde soort. In de natte delen van de Esscheplaat weet hij zich voorlopig goed voort te planten. Door de zachte winters groeit het aantal **Winterkoningen** (140) en komt het recordjaar in 2006 (164) weer in zicht. Het zal afhangen wat koning winter wel of niet van plan is. Na zeven jaar afwezigheid hebben we weer een **Nachtegalen** paar in ons gebied en dat mogen er natuurlijk best wat meer worden. En na twee jaar afwezigheid is het weer fijn dat twee territoria van de **Rietzanger** zijn vastgesteld. De oog en oor strelende **Wielewaal** was maar op liefst 4 plaatsen te horen. Nooit eerder was op meer dan 1 plek de **Holenduif** te horen. Dit jaar op maar liefst 3 plaatsen.

Laat ik eindigen met prachtige soorten die stabiel zijn gebleven: **IJsvogel (2)**, **Havik (1)**, **Appelvink (3)** en **Kleine bonte specht (3)**. Met een uitgedunde telploeg, omdat ook de Hoogezandsche gorzen en Oosterse Bekade Gorzen zijn geïnventariseerd, hebben we deze klus weer geklaard. Allen hartelijke dank daarvoor. Volgend jaar zijn we weer optimaal bemand, dus hoop ik dat we de Zeehondenplaat erbij kunnen gaan doen.

Rietzanger, na twee jaar weer terug op de Esscheplaat (Han Benard)

Inventarisatie Broedvogels Hoogezandse en Oosterse Bekade Gorzen 2017

Hans Westerlaken

Tussen half maart en midden juni 2017 werden er 2 x 8 bezoeken afgelegd aan deze gebieden door Menno Korbijn, Bert Batenburg, Wilson Westdijk, Remco van Beest en Hans Westerlaken. Het ging daarbij om de buitendijkse gebieden tussen de Leidingstraat op de grens van Strijen en Numansdorp tot aan de haven aan de oostzijde van het Numansgors te Numansdorp. Een uitgebreid verslag van veertig jaar inventarisatie van de Hoogezandse Gorzen, geschreven door Gerard Ouweneel, kan via deze link gelezen worden. Hierbij wordt ook dieper ingegaan op het gebied en wat er door de jaren heen veranderd is. <http://natuurtijdschriften.nl/download?type=document;docid=545346>

Op de voorgrond de Oosterse Bekade Gorzen, daarachter de Hoogezandse Gorzen

De inventarisatie werd vanwege dijkverzwaringswerkzaamheden een jaar uitgesteld. Ten opzichte van 2010 was het gebied het populierenbos bij het “huis van van Rij”, aan het einde van de Korte Boomweg, Schuring, kwijtgeraakt. In plaats daarvan stonden er wilgenbosje en veel opslag van de populieren, afgewisseld met o.a. bramenstruiken en brandnetels. Dit populierenbos was in het verleden met name goed voor enkele paren Grauwe Vliegenvangers en Wielewaal. Ten oosten van dit voormalige populierenbos was de verruiging van het gebied verder gegaan. Dit leverde wel een paar Roodborsttapuiten op en op de kalere delen broedde de Gele Kwikstaart. De rest van het gebied veranderde weinig, hoewel verstoring door werkzaamheden de Bruine Kiekendieven mogelijk heeft doen besluiten hun heil elders te zoeken.

Vanwege het belang van de kolonie Huiszwaluwen van circa 100 paar aan het “huis van van Rij”, werd deze, hoewel technisch gezien buiten het gebied vallens, toch opgenomen in de inventarisatie. Mogelijk heeft dit meegeholpen om het huis een beschermde status te geven zodat de kolonie mogelijk behouden blijft en het huis een multifunctioneel “natuurhuis” wordt zoals er al enkele zijn in den lande.

Dit jaar werden ook de Oosterse Bekade Gorzen, voornamelijk op zangvogels, geïnventariseerd. Wat steltlopers betreft was de verregaande verruiging de oorzaak van het vrijwel afwezig zijn van deze groep aldaar.

Het was ook de eerste keer, dat het gebied als (twee) Sovon-gebieden werd ingevoerd en als zodanig kunnen de tellingen als digitale benchmark gebruikt worden. Na het beëindigen van de inventarisatie werd de autoclustering toegepast. Bij het overzicht van de inventarisaties vanaf 1970 ontbreken de jaren 1982 en 1991 omdat er in de reeks de minste verschillen op te merken waren. Mijns inziens is het interessanter de eerste jaren na de afsluiting van het Haringvliet en het effect daarvan op de broedvogels gedurende de eerste 8 jaar en de ontwikkeling vanaf 2000 te volgen. Dit komt overigens vrijwel geheel overeen met de plaatselijke ontwikkeling in het gebied en/of trends elders in den lande.

Hoogezandse Gorzen

Nieuwkomers van de laatste 17 jaar zijn : Grauwe Gans, Nijlgans, Havik, Groene Specht, Boomklever, Boomkruiper, Staartmees, Nachtegaal, Blauwborst, Roodborsttapuit, Cetti's Zanger en Groenling. De verwachte vestiging van de Kleine Bonte Specht vanuit de Esscheplaat alsmede een sterke uitbreiding van de Boomklever bleven/bleef uit. Verrassend is het hoge aantal van de Nachtegaal, maar liefst 10 territoria en de explosieve vestiging van 7 zingende Cetti's Zangers. Net als in 2010 was een zingende Bonte Vliegenvanger een kleine week aanwezig en voldeed derhalve aan de Sovon-normen, hoewel broeden vrijwel zeker niet heeft plaatsgevonden. Opvallend is ook, dat er in tegenstelling tot de grote aantallen broedende Grauwe Ganzen op de Esscheplaat (77 paar !) er hier slechts 1 territorium werd vastgesteld . In het veld werd wel een jachtvergunning gevonden. Door veranderingen vanwege de afsluiting van het Haringvliet verdwenen soorten als Slobeend, Grutto en Tureluur. Akkervogels als Veldleeuwerik, Ringmus en Patrijs volgden het landelijk beeld van sterke afname/verdwijning alsmede Wielewaal, Grote Karekiet, Boomvalk en Zomertortel (Tabel 2). Uilen werden niet geïnventariseerd.

De veelvuldige aanwezigheid van de Zeearend doet, na nestbouw op Tiengemeten, de hoop rijzen, dat, mits het gebied verstoringsvrij blijft, er binnen niet al te lange tijd hier ook vestiging zal plaats vinden.

In 2010 bestonden de Oosterse Bekade Gorzen bijna uitsluitend uit slik met een klein begroeid eiland. Juist dit eiland was van belang voor broedende kustvogels, die vrijwel geheel verdwenen vanwege verregaande begroeiing. In dat jaar werd de bomenrij naast het Numansgors niet geïnventariseerd. Het gedeelte aan de oostkant bestaat momenteel voornamelijk uit jonge wilgen en riet en ruigte. Opvallend zijn de hoge aantallen Fitissen (27), Tjiftjaffen (19), Rietzangers (20), Kleine Karekiet (36) en maar liefst 7 territoria van de ooit voor de Hoekse Waard vrij zeldzame Roodborsttapuit. Het aantal Oeverzwaluwnesten kwam dit jaar uit op een recordaantal van 407; in 2010 bestond de kolonie nog niet. In de periode 2011 – 2016 werden respectievelijk 282, 142, 11, 46, 121 en 0 geteld. Na de 759 territoria in 2011 in de APL-polder het grootste aantal sinds 2011.

In bijlage A zijn de resultaten van de tellingen in tabelvorm weergegeven.

Verslag VWG bijeenkomst d.d. 30 maart 2017

Peter de Barse

Afgemeld: Arie Stiebolt, Janus Verkerk, Michel Hitsert, Henk Verbaas, Ad Groeneveld, Henk van Noordwijk, Hans Westerlaken, Remco van Beest, Frank van Gessele en Arie Leijdens

31 deelnemers

Welkom

Een speciaal welkom voor de externe sprekers van vanavond Niels Godijn en Theo Muusse.

Mededelingen

- 2017 is het jaar van de Koekoek. De eerste melder van een koekoek in 2017 op Waarneming.nl krijgt een boek over de koekoek.
- N.a.v. de nieuwe Natuurwet hebben Andre de Baerdemaeker en Garry Bakker een lijst met vogels opgesteld die meer bescherming nodig hebben. De lijst zal worden gemaïld.
- Belangstellenden kunnen een cursus volgens over de nieuwe Natuurwet.
- Oproep om plasjes bij de rondweg Oud Beijerland en Kromme Elleboog te inventariseren. Bob geeft aan dit te willen gaan doen.
- De visarenden in de Biesbosch zijn terug
- Joke Boerlage zal begin mei de formulieren voor de zwaluwentellingen uitzetten.

Vogels van de Buitenzomerlanden

Sjoerd Reinstra geeft een prachtige lezing over jarenlange BMP van de Buitenzomerlanden.

Aan de orde zijn geweest:

- de verschillende biotopen met elk hun specifieke bewoners
- de lange historie van tellingen, al in 1986 begonnen
- de aangetroffen broedvogels
- de bedreigingen met als actuele bedreiging de komst van windturbines.

Sjoerd gevraagd om deze prachtige lezing om te zetten in een verslag voor „In Vogelvlucht“.

Kennismaking met Theo Muusse van Staatsbosbeheer

Voor de meeste aanwezigen is Theo een nieuw gezicht bij SBB. Theo is al 10 jaar boswachter in de Biesbosch, maar door wijzigingen binnen SBB nu ook werkzaam in de Hoekschewaard en op Goeree. Door zijn kennis van de Biesbosch nam Theo ons mee in de ontwikkelingen van de Noordwaard in de Biesbosch. Het natuurgebied is gegroeid van 2800 naar maar liefst 9000 ha. Hoofddoel is wateropvang bij aanvoer van te veel water door de rivieren, waardoor een evacuatie zoals begin jaren 90 niet meer nodig is. Sinds de inrichting als drie maal geheel onder water gezet.

Vogels weten dit gebied erg te waarderen. De komst van de zeearend en visarend als broedvogel is spectaculair. Het is een bolwerk van de cetti's zanger. Maar ook zeldzaamheden als buidelmees, kwartelkoning en middelste bonte specht zijn er aangetroffen. De 100 paar van de kleine bonte specht spreekt ook tot de verbeelding. De wespandief is een onregelmatige broedvogel wegens de aanwezigheid van hoornaars.

Theo was haast niet te stoppen in zijn enthousiaste drang om al dit moois van de Biesbosch te delen. Laat die passie maar overslaan naar onze Hoekschewaard.

Nieuwe Punttel methode akkervogels door Niels Godijn

Niels Godijn komt uit Poortugaal en voert ecologisch onderzoek en natuurbeheer uit. Niels vertelt over de punttellingen van akkervogels op IJsselmonde. Voor het onderzoek is het belangrijk dat er vergelijkbare gebieden in de Hoekschewaard en Voorne Putten worden geteld. Dit gebeurt aan de hand van meetpunten agrarische soorten die verspreid over een gebied worden gezet. Voor de

Hoekschewaard West heeft Niels al punten bepaald en gevraagd wordt wie deze tellingen willen gaan doen. Het is slechts een geringe tijdbesteding van 4 telronden van elk 2 maal 5 minuten. De informatie kun je terug vinden op de Sovonsite en via deze site kun je punten claimen en de telgegevens invoeren.

In Vogelvlucht

Han en Martin konden weer een goed gevulde „In Vogelvlucht“ uitreiken. Digitaal wordt deze na de vergadering verstrekt.

Rondvraag

Door de lange duur van het overleg snakte een ieder naar een drankje en zijn er geen vragen voor de rondvraag aan de orde gekomen. De geplande film van Lilian Klepper „Op vogelreis door Costa Rica“ wordt na overleg met Lilian doorgeschoven naar de najaarsvergadering.

Soortenlijst Oosterse Bekade Gorzen	2010	2017
Grauwe Gans	?	2
Bergeend	?	6
Kuifeend	?	1
Wilde Eend	?	9
Fuut	?	2
Waterhoen	?	2
Meerkoet	?	6
Kievit	7	0
Kleine Plevier	3	0
Bontbekplevier	1	0
Tureluur	1	0
Kluut	15	0
Kokmeeuw	5	0
Visdief	15	0
Dwergstern	1	0
Houtduif	?	1
Koekoek	?	1
Ijsvogel	?	2
Pimpelmees	?	3
Koolmees	?	2
Oeverzwaluw	?	407 (Janus Verkerk)
Tjiftjaf	?	19
Fitis	?	27
Grasmus	?	7
Tuinfluit	?	10
Zwartkop	?	2
Sprinkhaanzanger	?	1
Spotvogel	?	1
Bosrietzanger	?	5
Kleine Karekiet	?	36
Rietzanger	?	20
Boomkruiper	?	2
Winterkoning	?	20
Spreeuw	?	1
Merel	?	2
Zanglijster	?	2
Nachtegaal	?	4
Blauwborst	?	6
Gekraagde Roodstaart	?	1
Roodborsttapuit	?	7
Heggenmus	?	1
Witte Kwikstaart	?	2
Vink	?	6
Groenling	?	2
Kneu	?	4
Rietgors	?	31

Hoogezandse Gorzen	1970	1974	1978	1987	2000	2007	2010	2017
Grauwe Gans	0	0	0	0	87	15+	2	1
Nijlgans	0	0	0	0	5	10	2	1
Bergeend	3	3	4	4	4	3	3	1
Krakeend	0	0	7	8	2	+	+	+
Wilde Eend	95	55	79	52	24	+	+	3
Fazant	+	+	+	20	+	+	1	+
Fuut	0	0	1	2	6	2	2	1
Bruine Kiekendief	1	1	2	3	2	2	2	?
Havik	0	0	0	0	1	2	0	1
Sperwer	0	0	0	0	0	0	0	?
Buizerd	0	0	0	1	3	4	1	?
Waterral	6	3	0	0	0	0	0	?
Waterhoen	12	8	8	2	0	1	0	+
Meerkoet	4	25	18	11	7	4	1	+
Scholekster	6	2	4	4	3	3	2	1
Holenduif	0	1	3	6	4	3	6	6
Houtduif	30	50	40	9	7	3	5	3
Koekoek	+	+	+	3	8	5	2	4
Ijsvogel	0	0	0	0	1	2	1	1
Groene Specht	0	0	0	0	0	1	1	2
Grote Bonte Specht	3	5	3	1	6	7	6	6
Gaai	0	1	0	1	1	1	2	2
Zwarte Kraai	4	4	6	0	3	1	1	1
Pimpelmees	12	13	7	3	4	12	8	8
Koolmees	12	13	6	7	16	14	15	11
Matkop	5	3	2	1	3	1	2	3
Boerenwaluw	2	2	4	0	2	3	1	1
Huiswaluw								70
Cetti's Zanger	0	0	0	0	0	0	0	7
Staartmees	0	0	0	0	1	1	4	2
Tjiftjaf	11	11	14	4	9	11	26	18
Fitis	32	43	38	20	57	30	26	21
Grasmus	13	15	12	4	15	8	12	11
Tuinfluitier	21	14	13	11	21	23	31	23
Zwartkop	0	5	6	5	22	22	26	19
Sprinkhaanzanger	0	0	0	1	0	0	1	1
Spotvogel	11	10	4	0	2	1	4	5
Bosrietzanger	19	41	28	15	10	14	16	17
Kleine Karekiet	22	10	8	17	22	13	37	47
Rietzanger	16	5	0	0	0	0	3	6
Boomklever	0	0	0	0	0	0	1	1
Boomkruiper	5	0	0	0	2	7	13	10
Winterkoning	25	46	41	17	34	49	32	37
Spreeuw	31	35	17	3	17	19	13	12
Merel	10	18	11	2	13	8	8	11
Zanglijster	7	8	5	1	3	8	5	4
Grauwe Vliegenvanger	2	1	1	1	1	1	3	3
Bonte Vliegenvanger	0	0	0	0	0	0	1	1
Roodborst	0	2	2	1	3	1	2	2
Nachtegaal	0	0	0	0	0	3	5	10
Blauwborst	0	0	0	2	0	1	4	3
Gekraagde Roodstaart	8	9	6	9	8	11	20	7
Roodborsttapuit	0	0	0	0	0	0	3	3
Heggenmus	0	0	7	0	3	8	5	5
Gele Kwikstaart	6	4	3	1	2	3	0	2
Witte Kwikstaart	3	3	2	0	5	3	5	2
Graspieper	11	2	1	1	0	1	0	1
Vink	0	4	2	2	21	16	20	19
Groenling	0	0	0	0	0	0	2	5
Putter	0	0	0	1	1	5	5	7
Kneu	11	0	0	1	1	0	0	3
Rietgors	21	23	9	9	3	4	7	11

Verdwenen soorten Hoogezandse Gorzen	1970	1974	1978	1987	2000	2007	2010	2017
Blauwe Reiger	9	65	90	75	0	0	0	0
Wintertaling	0	0	0	1	0	0	0	0
Zomertaling	1	0	0	0	0	0	0	0
Slobeend	11	8	7	7	0	0	0	0
Tafeleend	0	0	1	0	0	0	0	0
Canadeses Gans	0	0	0	0	0	0	1	0
Boomvalk	0	0	2	1	0	0	0	0
Patrijs	2	1	2	0	0	0	0	0
Kievit	15	8	15	11	7	4	2	0
Kleine Plevier	0	1	0	1	0	0	0	0
Grutto	1	2	1	0	0	0	0	0
Tureluur	1	1	1	3	2	1	0	0
Steenuil	0	0	1	1	0	0	0	0
Bosuil	1	0	0	1	1	0	0	?
Ransuil	4	3	0	0	1	0	0	?
Kleine Bonte Specht	0	0	0	0	0	1	0	0
Zomertortel	4	3	2	0	0	0	0	0
Veldleeuwerik	6	6	1	1	1	1	0	0
Grote Karekiet	2	3	0	0	0	0	0	0
Ringmus	49	22	23	1	1	0	0	0
Wielewaal	3	6	1	2	2	0	?	0
Ekster	0	0	2	2	1	1	0	0